

АНОТАЦІЯ

Рокунь С.В. Діяльність детективів Національного антикорупційного бюро України щодо виявлення, розкриття і розслідування фактів легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Університет митної справи та фінансів – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

В дисертації проаналізовано наукові праці, в яких розглядалися окремі аспекти виявлення, розкриття, розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, боротьби з цим протиправним явищем, його кримінально-правової кваліфікації, міжнародного співробітництва.

Досліджено історію виникнення та розвитку поняття «відмивання коштів» та констатовано, що виникнення «антилегалізаційного права» відбулося у США, де з початку 1970-х років вживались заходи для створення міжнародної системи протидії економічним злочинам. Підтверджено, що рушійною силою розвитку міжнародного «антилегалізаційного» законодавства є ініціативи провідних держав Європи й Америки, а також нормотворча і дослідницька практика найбільших міжнародних організацій, яке в подальшому стало основою для формування і розвитку законодавства інших держав.

Здійснено аналіз «антилегалізаційного» законодавства іноземних держав (Сполучені Штати Америки, Спеціальний адміністративний район Гонконг, Республіка Сінгапур, Республіка Польща, Федеративна республіка Німеччина, Французька Республіка, Італійська Республіка, Швейцарська Конфедерація, Республіка Албанія, Австрійська Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка), за результатами якого зроблено висновок, що «антилегалізаційне» законодавство може бути систематизоване в такий спосіб: а) норми кримінальних кодексів; б) спеціальні закони, що регулюють боротьбу з легалізацією (відмиванням) майна, одержаного злочинним шляхом; в) спеціальні закони, що регулюють боротьбу з легалізацією (відмиванням)

майна, одержаного лише в результаті наркобізнесу.

Констатовано, що еволюція нормативного регулювання кримінально-правової заборони легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, в Україні пройшла шлях уточнення визначення легалізації майна шляхом поступової деталізації переліку дій (операцій) щодо легалізації майна, уточнення визначення предикатного злочину, розширенням форм вини (віднесенням до неї необережної форми вини).

Констатовано, що виявлення злочину в теорії пов'язується з отриманням повідомлень про злочин або самостійним (безпосереднім) його виявленням в ході досудового розслідування іншого кримінального правопорушення або здійснення оперативно-розшукової діяльності. Обґрунтовано, що обмеження способів виявлення злочину тільки під час оперативно-розшукової діяльності або під час розслідування іншого кримінального провадження є наслідком спрощеного розуміння пізнавальної діяльності та суперечить закономірностям початку оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, які не можуть починатися за відсутності будь-яких первинних відомостей про кримінальні правопорушення що вчинені або готуються.

Наголошено на наявності суперечності між ст. 214 КПК України, яка встановлює можливість виявлення відомостей про злочин з будь-якого джерела, та ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», яка обмежує форми виявлення цих відомостей досудовим розслідуванням та оперативно-розшуковою діяльністю.

Проаналізовані умови, за яких легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, відноситься до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України за таким видом підслідності, як «за зв'язком проваджень».

Досліджено статистику досудового розслідування фактів легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, з 2013 по 2020 роки та констатовано важливість зміни практики розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 209 КК України, як самостійного складу злочину, судова перспектива якого не повинна знаходитися в прямій залежності

від долі предикатного злочину, як це було встановлено в пункті 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 15 квітня 2005 року «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом».

Наголошено на наявності у детективів НАБУ повноважень, які передбачені ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», однак не імplementовані в КПК України, у зв'язку з чим відомості не можуть бути використані в доказуванні, оскільки отримані у спосіб, що не передбачений КПК України. Запропоновані зміни до законодавства для врегулювання цієї прогалини.

Констатовано, що засоби отримання відомостей, якими наділені детективи Національного антикорупційного бюро України, порівняно з іншими органами досудового розслідування, можуть використовуватися виключно як інструменти виявлення та розкриття злочинів, але не розслідування, оскільки останнє вимагає дублювання заходів спрямованих на отримання інформації, шляхом реалізації інструментів передбачених КПК України.

Наголошено, що поєднання слідчих та оперативних повноважень у діяльності детективів усуває «інтелектуальний бар'єр» між роботою щодо виявлення та розслідування, але негативно впливає на дотримання розумних строків кримінального провадження, в умовах обмеженого ресурсу детективів та складності кримінальних проваджень, які розслідуються.

Обґрунтовано доцільність внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» для збільшення граничної чисельності працівників з 700 до щонайменше 1000 осіб а також доповнення положень КПК України новим інститутом – помічника слідчого (детектива).

Констатовано наявність в структурі предмета доказування – загального, родового та спеціального предмету доказування та наявності трьох напрямків у предметі доказування: кримінально-правового (сукупність фактів, встановлення яких необхідно для кваліфікації діяння та вжиття належних заходів кримінально-правового впливу до осіб, які вчинили зазначене діяння), кримінального процесуального (відомості про належність розслідуваного

діяння до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України) та цивільно-правового (відомості про шкоду, завдану предикатним злочином).

Досліджено визначення часу, місця, способів вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом.

Структуровано способи вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, які різняться за 1) видом та кількістю фінансових операцій; 2) наявністю чи відсутністю залучених третіх осіб («підставних осіб», посадових осіб, бухгалтерів, юристів, страховиків, комп'ютерних спеціалістів, банківських співробітників, торговців крипто-валютою, продавців товарів розкоші, вербувальників), 3) кількістю фінансових операцій, здійснених в процесі легалізації майна; 4) застосуванням підроблених документів/штампів; 5) вчиненням частини фінансових операцій за кордоном.

Здійснено класифікацію легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, за суб'єктом вчинення злочину на: 1) самовідмивання (легалізація майна особою, яка брала участь у вчиненні предикатного злочину); 2) відмивання особами, які не брали участь у вчиненні предикатного злочину (професійне відмивання; 3) комбіноване відмивання, яке включає обидві попередні форми.

Визнано доцільним як з теоретичної так із практичної точок зору поділ операцій з «відмивання» майна одержаного злочинним шляхом на три послідовних етапи 1) розміщення – впровадження злочинно здобутого капіталу в фінансову систему держави; 2) приховування джерела «брудного» капіталу та його бенефіціарного власника через серію фінансових операцій або правочинів; 3) інтеграція – стадія на якій злочинці мають змогу вільно розпоряджатися легалізованими коштами (майном).

За результатами дослідження проблематики витребування та отримання доказів обґрунтовано необхідність чіткого нормативного розмежування процесуального порядку отримання копій відомостей на: 1) отримання в порядку тимчасового доступу оригіналів документів, а також копій тих документів, які містять охоронювану законом таємницю, та 2) отримання в

порядку письмового запиту копій документів, які не містять охоронювану законом таємницю.

Обґрунтовано необхідність запровадження обшуку особи як окремої слідчої дії, що дало б можливість вилучати речі або документи, які мають значення для кримінального провадження в особи, яка не перебуває на момент обшуку в межах певного житла чи іншого володіння особи та не є затриманою.

Наголошено на практичній недосконалості та проблематиці проведення негласної слідчої (розшукової) дії моніторинг банківських рахунків (ст. 269-1 КПК України), досліджено її причини та обґрунтовано необхідність внесення відповідних змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність», доповнивши його положення нормою, яка б покладала на Банки обов'язок встановлювати технічні засоби, необхідні для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових та розвідувальних заходів, і забезпечувати функціонування цих технічних засобів, а також у межах своїх повноважень сприяти проведенню оперативно-розшукових та розвідувальних заходів та недопущенню розголошення організаційних і тактичних прийомів їх проведення.

Констатовано, що обмеження можливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій залежно від тяжкості розслідуваного злочину позбавляє необхідних засобів доказування нетяжких злочинів.

Досліджено зміст поняття «фінансове розслідування» в системі органів покликаних протидіяти відмиванню коштів та обґрунтовано, що під цим поняттям належить розуміти криміналістичний метод, який становить сукупність засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки і використанні доказів з метою розкриття, розслідування, судового розгляду та запобігання вчиненню злочинів з економічною складовою.

Зроблено висновки про важливість зміни акцентів в питанні правового забезпечення системи органів покликаних протидіяти відмиванню коштів на користь створення реальних, таких що відповідають викликам сучасного злочинного світу інструментів протидії відмиванню майна для органів досудового розслідування.

Обґрунтовано, що одним з найефективніших засобів протидії організованої злочинності шляхом виявлення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, є проведення постійного фінансового моніторингу, ефективність якого збільшиться за умови визначення системи індикаторів сумнівних операцій, нормативно-правового врегулювання процедури фінансового моніторингу операцій з векселями, удосконалення організації взаємодії між органами загального державного фінансового контролю та спеціальними органами, що його здійснюють.

Акцентовано увагу на важливості залучення до кримінального провадження спеціалістів, які володіють спеціальними знаннями та досвідом для аналізу значних обсягів фінансової, банківської та бухгалтерської документації.

Здійснено аналіз та класифікацію суб'єктів, з якими здійснюється взаємодія детективами НАБУ в ході виявлення, розкриття та розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом: 1) органи, з якими взаємодія здійснюється в ході відносин з процесуального нагляду та контролю (Офіс Генерального прокурора, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд); 2) суміжні органи досудового розслідування та оперативні підрозділи (Служба безпеки, Національна поліція); 3) органи фінансового моніторингу (Державна служба фінансового моніторингу України, Національний банк України); 4) утримувачі баз даних, доступ до яких надано детективами Національного антикорупційного бюро України (Міністерство внутрішніх справ України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Державна прикордонна служба, органи державної податкової і митної служби, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна судово адміністрація); 5) органи зі спеціальними повноваженнями (Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державна аудиторська служба України, Державна податкова служба).

Констатовано, що для розслідування легалізації (відмивання) майна,

одержаного злочинним шляхом необхідна розвинута система міжнародного співробітництва, яка забезпечить швидке, повне та неупереджене досудове розслідування та ефективну взаємодію правоохоронних органів, компетенція яких будучи обмеженою локальним (національним) законодавством, вимушена протистояти викликам глобалізованого злочинного середовища.

Результатом практичного впровадження положень дисертації є те, що вони можуть бути використані та використовуються у законотворчій діяльності – для вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, яке регулює порядок здійснення досудового розслідування (лист до Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 29.04.2021 № 10-29/01/676); у практичній діяльності – для організаційно-методичного й інформаційного забезпечення діяльності детективів НАБУ щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (акт впровадження від 28.04.2021); в освітньому процесі – для використання в навчальному процесі, навчально-методичній та науковій діяльності кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, впроваджені до текстів лекцій, семінарських, практичних занять з дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Актуальні проблеми кримінального права та процесу» (акт впровадження в освітній процес Університету митної справи та фінансів від 14.09.2020); у науково-дослідній діяльності – для подальших досліджень кримінальної процесуальної діяльності детективів НАБУ щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (акт впровадження в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 17.09.2020).

Ключові слова: детектив НАБУ, органи досудового розслідування, виявлення, розкриття, розслідування кримінального правопорушення, корупційні кримінальні правопорушення, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин, кримінальний процесуальний статус, процесуальні гарантії, взаємодія, прокурорський нагляд, судовий контроль.

SUMMARY

Rokun S.V. Activity of the detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine to detect, disclose and investigate the facts of legalization (laundering) of property obtained by criminal means. – A qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation on acquisition of the Doctor of Philosophy scientific degree on specialty 081 Law. – University of Customs and Finance – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

In this dissertation a number of scientific works has been analyzed, in which are considered some aspects of detection, disclosure, investigation of legalization (laundering) of property obtained by criminal means, fight against this crime, its criminal and legal qualification, and international cooperation.

The history of the origin and development of the concept of "money laundering" is studied and it is stated that the emergence of "anti-legalization law" took place in the United States, where since the early 1970s measures have been taken to create an international system to combat economic crimes. It is confirmed that the driving force behind the development of international "anti-legalization" legislation are the initiatives of leading European and American states, as well as the rule-making and research practice of major international organizations, which later became the basis for the formation and development of legislation of other countries.

An analysis of "anti-legalization" legislation of foreign countries (United States of America, Hong Kong Special Administrative Region, Republic of Singapore, Republic of Poland, Federal Republic of Germany, French Republic, Italian Republic, Swiss Confederation, Republic of Albania, Republic of Austria, Republic of Austria) was conducted, based on the results of which it was concluded that the "anti-legalization" legislation can be systematized as follows: a) the rules of criminal codes; b) special laws regulating the fight against legalization (laundering) of property obtained by criminal means; c) special laws regulating the fight against legalization (laundering) of property obtained only as a result of drug trafficking.

It is stated that the evolution of normative regulation of criminal law

prohibition of legalization (laundering) of property obtained by criminal means in Ukraine has passed the way of clarifying the definition of legalization of property by gradually detailing the list of actions (operations) to legalize property, clarifying the definition of predicate crime. to her careless form of guilt).

It is stated that the detection of a crime in theory is associated with receiving reports of a crime or its independent (direct) detection during a pre-trial investigation of another criminal offense or the implementation of operational and investigative activities. It is substantiated that the restriction of methods of detecting a crime only during operative-investigative activity or during investigation of other criminal proceedings is a consequence of simplified understanding of cognitive activity and contradicts regularities of operative-investigative activity and pre-trial investigation, which cannot begin in the absence of any initial information about criminal offenses committed or being prepared.

It is emphasized that there is a contradiction between Art. 214 of the CPC of Ukraine, which establishes the possibility of detecting information about a crime from any source, and Art. 16 of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine", which limits the forms of detection of this information by pre-trial investigation and operational and investigative activities.

The conditions under which the legalization (laundering) of property obtained by criminal means belongs to the investigation of detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine for such type of investigation as "in connection with the proceedings" are analyzed.

The statistics of pre-trial investigation of the facts of legalization (laundering) of property obtained by criminal means from 2013 to 2020 are studied and the importance of changing the practice of investigation and prosecution under Art. 209 of the Criminal Code of Ukraine, as an independent corpus delicti, the judicial perspective of which should not be directly dependent on the fate of the predicate offense, as established in paragraph 11 of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine № 5 of April 15, 2005 "On the practice of criminal law responsibility for legalization (laundering) of proceeds from crime. "

It is emphasized that NABU detectives have the powers provided for in Art. 17

of the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine", but not implemented in the CPC of Ukraine, in connection with which the information can not be used in evidence, as obtained in a manner not provided by the CPC of Ukraine. Legislative changes are proposed to address this issue.

It is stated that the means of obtaining information provided by detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, compared to other pre-trial investigation bodies, can be used only as tools for detecting and disclosing crimes, but not investigation, as the latter requires duplication of information by implementing the instruments provided by the CPC of Ukraine.

It is emphasized that the combination of investigative and operational powers in the activities of detectives removes the "intellectual barrier" between detection and investigation, but negatively affects compliance with reasonable time of criminal proceedings, given the limited resources of detectives and the complexity of criminal proceedings under investigation.

The expediency of amending the Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" to increase the maximum number of employees from 700 to at least 1,000 people and to supplement the provisions of the CPC of Ukraine with a new institution of Assistant Investigator (of the detective).

The presence in the structure of the subject of proof; general, generic and special subject of proof and the presence of three areas in the subject of proof: criminal law (a set of facts, the establishment of which is necessary to qualify the act and take appropriate measures of criminal influence to persons), criminal procedure (information on the affiliation of the investigated act to the jurisdiction of detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine) and civil law (information on the damage caused by the predicate offense).

The definition of time, place, methods of legalization (laundering) of property obtained by criminal means are studied.

The methods of legalization (laundering) of criminally obtained property are structured, which differ in 1) type and number of financial transactions; 2) the presence or absence of third parties (fictitious persons, officials, accountants, lawyers, insurers, computer specialists, bank employees, cryptocurrency traders,

sellers of luxury goods, recruiters), 3) the number of financial transactions in the process of legalization of property; 4) use of forged documents / stamps; 5) committing part of financial transactions abroad.

The classification of legalization (laundering) of property obtained by criminal means, according to the subject of the crime on: 1) self-laundering (legalization of property by a person who participated in the commission of a predicate crime); 2) laundering by persons who did not participate in the commission of a predicate offense; professional laundering; 3) combined laundering, which includes both previous forms.

It is considered expedient both from the theoretical and from the practical points of view that division of operations on "laundering" of the property received by criminal way involves three consecutive stages 1) placement - introduction of criminally obtained capital into the financial system of the state; 2) concealment of the source of "dirty" capital and its beneficial owner through a series of financial transactions or transactions; 3) integration - the stage at which criminals have the opportunity to freely dispose of legalized funds (property).

According to the results of the study of the requirement of obtaining and obtaining evidence, the need for a clear normative delimitation of the procedural procedure for obtaining copies of information is substantiated by: copies of documents that do not contain a secret protected by law.

It is justified to introduce a search of a person as a separate investigative action, which would allow to seize items or documents relevant to criminal proceedings from a person who is not at the time of the search within a certain dwelling or other property and is not detained.

Emphasis on practical imperfections and issues of covert investigative (search) action monitoring of bank accounts (Art. 269-1 of the CPC of Ukraine), investigated its causes and justified the need to amend the Law of Ukraine "On Banks and Banking", supplementing its provisions with the norm , which would impose on the Banks the obligation to establish the technical means necessary for the implementation of the authorized bodies of operational and investigative measures, and to ensure the functioning of these technical means, as well as within their powers

to facilitate operational and investigative measures and prevent disclosure of organizational and tactics of their implementation.

It is stated that the restriction of the possibility of conducting covert investigative (search) actions depending on the gravity of the investigated crime deprives the necessary means of proving minor crimes.

The content of the concept of "financial investigation" in the system of bodies designed to combat money laundering and substantiated that this concept should be understood as a forensic method, which is a set of tools, techniques and methods of collecting, researching, evaluating and using evidence to disclose, investigate, try and crime prevention with an economic component.

It is concluded that it is important to change the emphasis in the issue of legal support of the system of bodies designed to combat money laundering in favor of creating real, such as meeting the challenges of the modern criminal world anti-money laundering tools for pre-trial investigation.

It is substantiated that one of the most effective means of counteracting organized crime by detecting legalization (laundering) of criminally obtained property is to conduct constant financial monitoring, the effectiveness of which will increase if a system of indicators of dubious transactions, regulatory regulation of financial monitoring of promissory note transactions. improving the organization of interaction between the bodies of general state financial control and special bodies that carry it out.

Emphasis is placed on the importance of involving specialists in criminal proceedings who have special knowledge and experience for the analysis of significant amounts of financial, banking and accounting documentation.

The analysis and classification of subjects with which NABU detectives interact in the course of detection, disclosure and investigation of legalization (laundering) of criminally obtained property is carried out: 1) bodies with which interaction is carried out in the course of procedural supervision and control (Office of the General Prosecutor, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, Supreme Anti-Corruption Court); 2) related pre-trial investigation bodies and operational units (Security Service, National Police); 3) financial monitoring bodies (State Financial

Monitoring Service of Ukraine, National Bank of Ukraine); 4) holders of databases accessed by detectives of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (Ministry of Internal Affairs of Ukraine, National Agency for Prevention of Corruption, State Border Guard Service, State Tax and Customs Service, State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre, State Judicial Administration); 5) bodies with special powers (National Agency of Ukraine for Detection, Investigation and Management of Assets Obtained from Corruption and Other Crimes, State Audit Office of Ukraine, State Tax Service).

It is stated that the investigation of legalization (laundering) of criminally obtained property requires a developed system of international cooperation, which will ensure a rapid, complete and impartial pre-trial investigation and effective cooperation of law enforcement agencies, whose competence, being limited by local (national) legislation, is forced to face the challenges of a globalized criminal environment.

The result of the practical implementation of the dissertation is that they can be used and are used in legislative activity - to improve the current criminal procedure legislation governing the pre-trial investigation (letter to the Committee on Law Enforcement of the Verkhovna Rada of Ukraine from 29.04.2021 № 10- 29/01/676); in practice for organizational, methodological and informational support of NABU detectives in the investigation of legalization (laundering) of property obtained by criminal means (act of implementation from 28.04.2021); in the educational process - for use in the educational process, educational and methodical and scientific activities of the Department of Law Enforcement and Criminal Law of the University of Customs and Finance, introduced into the texts of lectures, seminars, practical classes on "Criminal Procedure", "Criminology", "Actual problems of criminal law and process" (act of introduction into the educational process of the University of Customs and Finance from 14.09.2020); in research activities - for further research of criminal procedural activity of NABU detectives on investigation of legalization (laundering) of property obtained by criminal means (act of introduction into scientific activity of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs dated 17.09.2020).

Keywords: NABU detective, bodies of pre-trial investigation, detection, disclosure, investigation of criminal offense, corruption criminal offenses, legalization (laundering) of property obtained by criminal means, subject of criminal procedural legal relations, criminal procedural status, procedural guarantee, procedural guarantees, judicial control.